

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

MANDATUL FĂRĂ REPREZENTARE - PREZENTAREA DISPOZIȚIILOR GENERALE

Ioana NICOLAE

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

The contract of mandate without representation was legislative regulated with the adoption of the civil code, and has its own juridical physiognomy. In this study we analyzed the general provisions which applies to the contract of mandate without representation, a later study will analyze the applications of this contract (commission contract, consignment contract and expedition contract). We analyzed the specific effects of the mandate without representation, effects produced by third parties, the effects of the contract that occur in respect of the acquired goods by the empowered person, as well as the situation of the creditors, without insisting on the relationship between the one who empowers and the empowered person, which are governed by the rules of mandate with representation.

Keywords: *Contract of mandate without representation, specific effects, effects produced by third parties, the situation of the creditors.*

1. Noțiuni introductive privind mandatul fără reprezentare

Mandatul fără reprezentare este reglementat prin dispozițiile art. 2039-2042 C. civ. În continuarea acestor reglementări cu caracter general, legiuitorul a reglementat și câteva aplicații ale mandatului fără reprezentare, fiind vorba despre contractul de comision (art. 2043-2053 C. civ.), contractul de consignație (art. 2054-2063 C. civ.) și contractul de expediție (art. 2064-2071 C. civ.). Trebuie precizat că până la intrarea în vigoare a actualului Cod civil, mandatul fără reprezentare nu a beneficiat de o reglementare proprie, însă acesta a fost recunoscut atât în plan civil

(contractul de interpunere sau convenția de prete-nom¹) cât și în plan comercial (contractul de comision, de consignație și cel de expediție), atât în doctrină cât și în practica judiciară.

Dispozițiile generale aplicabile mandatului fără reprezentare se completează, în mod corespunzător, cu regulile aplicabile mandatului cu reprezentare, astfel cum dispune art. 2039 alin. 2 C. civ., ceea ce face ca în anumite ipoteze să facem trimitere la reglementarea mandatului cu reprezentare.

Potrivit art. 2039 alin. 1 C. civ., mandatul fără reprezentare este contractul în temeiul căruia o parte, numită mandatar, încheie acte juridice în nume propriu, dar pe seama celeilalte părți, numită mandant, și își asumă față de terți obligațiile care rezultă din aceste acte, chiar dacă terții aveau cunoștință despre mandat. Din definiția dată de legiuitor se desprind mai multe particularități pe care le vom prezenta în cele ce urmează.

Astfel, în primul rând se observă că mandatarul va acționa în baza împuternicirii date de mandant, el va încheia acte juridice în nume propriu, dar pe seama mandantului, aceasta spre deosebire de ipoteza mandatului cu reprezentare.

În al doilea rând, așa cum s-a surprins în doctrină², elementul de diferență față de mandatul cu reprezentare este dat de puterea de reprezentare, în cazul mandatului cu reprezentare, mandatarul încheie acte juridice în numele și pe seama mandantului, iar la mandatul fără reprezentare, actele juridice sunt încheiate de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului, ceea ce înseamnă că efectele actelor încheiate de mandatar se vor răsfrânge asupra patrimoniului mandantului, în mod indirect.

În al treilea rând, de principiu, în raporturile dintre mandant și mandatar se aplică regulile instituite în materia mandatului cu reprezentare.

În al patrulea rând, în ce privește raporturile dintre mandatar și terțul cu care acesta a contractat, mandatarul își asumă personal obligațiile, chiar dacă terțul avea cunoștință despre existența mandatului.

Așa cum s-a surprins în doctrină³, utilizarea unui astfel de tip de contract poate avea drept scop fie ascunderea persoanei mandantului în raporturile cu terții, fie evitarea unei interdicții relative privind încheierea personală a unui act de către mandant, caz în care se poate ajunge chiar la fraudarea legii. Contractul de mandat fără reprezentare nu are nimic ilicit, deci este valabil, doar dacă a fost încheiat pentru eludarea sau încălcarea legii, atât contractul de mandat cât și actul încheiat în baza sa fiind nule⁴.

¹ Pentru amănunte privind contractul de interpunere, anterior actualului Cod civil, v. Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 287-290.

² G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 637.

³ T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 324.

⁴ L. Stănculescu, *Curs de drept civil. Contracte*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 382.

2. Efectele mandatului fără reprezentare

Încheierea contractului de mandat fără reprezentare generează două categorii de efecte juridice, respectiv efecte care se produc între mandant și mandatar și efecte care se produc între mandatar și terți cu care acesta contractează. În ipoteza efectelor juridice generate între mandant și mandatar, ne aflăm în prezența unui raport intern iar în cea de-a doua ipoteză, în materia efectelor produse între mandatar și terți, ne aflăm în prezența unui raport extern. Așa cum s-a arătat în doctrină⁵, operațiunea mandatului fără reprezentare constituie o tehnică originală de realizare de acte juridice de către un mandatar care acționează în numele său propriu, dar pe seama mandantului.

Ca regulă, efectele contractului de mandat fără reprezentare dintre mandant și mandatar sunt guvernate, în principiu, de regulile mandatului cu reprezentare, astfel cum dispune art. 2039 alin. 2 C. civ., astfel încât asupra acestor efecte nu ne vom aplica în prezentul studiu, urmând a analiza chestiunile specifice din materia mandatului fără reprezentare, cum sunt efectele care se produc față de terți.

2.1. Efectele produse față de terți

Potrivit art. 2040 alin. 1 C. civ., terți nu au niciun raport juridic cu mandantul. Aceasta înseamnă că între mandant și terț nu va exista nici un raport juridic, justificarea fiind aceea că mandatarul este cel care încheie contractul cu terțul iar nu mandantul. În alte cuvinte, mandatarul este partea contractantă care va avea calitatea de creditor sau debitor în raport cu terțul. Astfel, terțul va putea urmări pe mandatar pentru executarea obligațiilor sumate, la fel cum și mandatarul va putea exercita împotriva terțului toate drepturile născute din contract⁶. Așadar, terțul nu va putea acționa împotriva mandantului în exercitarea drepturilor sale rezultând din contract, întrucât mandatarul a contracta în nume propriu. Însă potrivit art. 2040 alin. 2 C. civ., cu toate acestea, mandantul, substituindu-se mandatarului, poate exercita drepturile de creanță născute din executarea mandatului, dacă și-a executat propriile sale obligații față de mandatar. În această ipoteză ne regăsim în prezența unei subrogații legale (subrogația se produce de drept), potrivit art. 1596 C. civ.⁷ Urmare a subrogației legale, mandantul ajunge titularul drepturilor de

⁵ F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 252.

⁶ F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 251.

⁷ Art. 1596. Subrogația legală. În afară de alte cazuri prevăzute de lege, subrogația se produce de drept:

- a) în folosul creditorului, chiar chirografar, care plătește unui creditor care are un drept de preferință, potrivit legii;
- b) în folosul dobânditorului unui bun care îl plătește pe titularul creanței însoțite de o garanție asupra bunului respectiv;
- c) în folosul celui care, fiind obligat împreună cu alții sau pentru alții, are interes să stingă datoria;

creanță dobândite de mandatar de la terț pe seama sa, în acest caz nefiind necesar acordul mandatarului pentru a opera subrogația. Executarea obligațiilor mandantului față de mandatar privește raporturile dintre aceștia, nu constituie o condiție a subrogației, însă, în caz de neîndeplinire, mandatarul poate solicita terțului să îi plătească lui, iar nu mandantului⁸. Așadar, ca regulă generală terții pot fi urmăriți doar de mandatar, iar ca situație de excepție, și de către mandant, în ipoteza subrogației legale. Așa cum s-a precizat în doctrină⁹, mandantul poate face uz de acest efect numai după ce a executat propriile sale obligații față de mandatar. De asemenea, este de precizat că potrivit art. 2039 alin. 1 C. civ., mandatarul este cel care răspunde direct față de terți pentru obligațiile asumate prin actul încheiat, chiar dacă terții cunoșteau existența mandatului fără reprezentare.

2.2. Efectele mandatului fără reprezentare în privința bunurilor dobândite de către mandatar

Regimul juridic al bunurilor dobândite de mandatar în executarea contractului impune a analiza situația în mod distinct în privința bunurilor mobile precum și a celor imobile, acestea neavând regim juridic identic.

În mandatul fără reprezentare mandatarul contractează în numele său propriu cu terții, însă face acest lucru pe seama mandantului, ceea ce înseamnă că el are obligația de a-i remite mandantului bunurile dobândite. În ipoteza în care mandatarul nu își îndeplinește această obligație, vom face distincția amintită anterior.

Astfel, în ce privește bunurile mobile, potrivit art. 2041 alin. 1 C. civ., mandantul poate revendica bunurile mobile dobândite pe seama sa de către mandatarul care a acționat în nume propriu, cu excepția bunurilor dobândite de terți prin efectul posesiei de bună-credință¹⁰.

d) în folosul moștenitorului care plătește din bunurile sale datoriile succesiunii;

e) în alte cazuri stabilite de lege.

Pentru mai multe amănunte despre subrogația legală, v. Anca Roxana Adam, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 421-424.

⁸ G. Boroș, I. Nicolae, în G. Boroș, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p.637.

⁹ R. Dincă, *Contracte civile speciale în noul Cod civil. Note de curs*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 253.

¹⁰ Art. 937. Dobândirea proprietății mobiliare prin posesia de bună-credință. (1) Persoana care, cu bună-credință, încheie cu un neproprietar un act translativ de proprietate cu titlu oneros având ca obiect un bun mobil devine proprietarul acelui bun din momentul luării sale în posesie efectivă.

(2) Cu toate acestea, bunul pierdut sau furat poate fi revendicat de la posesorul de bună-credință, dacă acțiunea este intentată, sub sancțiunea decăderii, în termen de 3 ani de la data la care proprietarul a pierdut stăpânirea materială a bunului.

(3) Dacă bunul pierdut sau furat a fost cumpărat dintr-un loc ori de la o persoană care vinde în mod obișnuit bunuri de același fel ori dacă a fost adjudecat la o licitație publică, iar acțiunea în revendicare a fost introdusă înăuntrul termenului de 3 ani, posesorul de bună-credință poate reține bunul până la indemnizarea sa integrală pentru prețul plătit vânzătorului.

În privința bunurilor imobile precum și în privința bunurilor mobile supuse unor forme de publicitate, astfel cum stipulează art. 2041 alin. 2 și 3 C. civ., în ipoteza unui refuz al mandatarului, mandantul va putea solicita instanței de judecată să pronunțe o hotărâre care să țină loc de act de transmitere a bunurilor dobândite. Se impune a preciza că printre bunurile mobile supuse formalităților de publicitate, la care se referă textul legal, trebuie să includem și acțiunile, precum și părțile sociale. De asemenea, se impune a preciza¹¹ că transferul proprietății bunurilor mobile de la terț la mandatar operează în baza contractului dintre ei, iar de la mandatar la mandant, printr-un act ulterior de transfer al proprietății, precum și faptul că în baza actului de înstrăinare a imobilului de la terț la mandatar și a contractului autentic de mandat, nu are loc transferul proprietății către mandant, ci mai este necesar fie un act de înstrăinare de la mandatar la mandant în formă autentică, fie pronunțarea unei hotărâri care să țină loc de act de transmitere. Se mai impune a face și precizarea că ambele acte de înstrăinare în privința imobilelor – primul act de la terț la mandatar, precum și actul subsecvent de la mandatar la mandant – trebuie operate în cartea funciară.

2.3. Situația creditorilor mandatarului

Potrivit art. 2042 C. civ., creditorii mandatarului nu pot urmări bunurile dobândite de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului, dacă mandatul fără reprezentare are dată certă și aceasta este anterioară luării oricărei măsuri asigurătorii sau de executare. Așadar, creditorii mandatarului nu vor putea urmări bunurile dobândite de mandatar în nume propriu, dar pe seama mandantului în ipoteza în care, contractul de mandat are dată certă și aceasta este anterioară măsurilor de urmărire întreprinse de creditorii. Dacă nu sunt îndeplinite cerințele exprese impuse de art. 2042 C. civ., creditorii mandatarului pot urmări bunurile în cauză, ca și cum acestea ar fi bunuri proprii ale mandatarului¹².

3. Concluzii

Mandatul fără reprezentare, așa cum acesta este reglementat în actualul Cod civil, se aplică atât în sfera actelor civile, cât și a celor încheiate între profesioniști. În actualul studiu am analizat exclusiv dispozițiile generale aplicabile mandatului fără reprezentare, urmând ca aplicațiile acestuia (contractul de comision, de

(4) Dispozițiile prezentului articol nu se aplică bunurilor mobile care sunt accesorii unui imobil.

(5) Dispozițiile prezentului articol se aplică în mod corespunzător și în legătură cu dobândirea dreptului de uzufruct și a dreptului de uz asupra unui bun mobil.

¹¹ G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 638.

¹² G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 639.

consignație și de expediție) să fie analizate într-un studiu ulterior. Este de precizat în acest context, faptul că acestor aplicații ale mandatului fără reprezentare li se aplică regulile speciale edictate de legiuitor în privința lor, însă li se aplică și regulile generale de la mandatul fără reprezentare, în măsura în care nu sunt incompatibile, precum și dispozițiile de la mandatul cu reprezentare. Iată de ce primul pas în analiza amănunțită a mandatului fără reprezentare constă în prezentarea dispozițiilor generale, astfel cum acestea au fost expuse în prezentul studiu.

Bibliografie

- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017
- Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996
- F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
- T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012
- Anca Roxana Adam, *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. C.H. Beck, București, 2017
- R. Dincă, *Contracte civile speciale în noul Cod civil. Note de curs*, Ed. Universul Juridic, București, 2013
- L. Stănculescu, *Curs de drept civil. Contracte*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2014